

Grunnloven 150 år

Taler
Olav 5

Dato
17 mai 1964

Sted
Eidsvoll

Omstendigheter
Markeringen av 150-årsjubileet for Grunnloven

1 Norske kvinner og menn!

Det er med en følelse av ærefrykt, og også med en følelse av undren, jeg i dag står på denne talerstol på Eidsvolls grunn, hvor alle er samlet for minnes 150-årsdagen for tilblivelsen av vår grunnlov.

Jeg føler ærefrykt når jeg tenker tilbake på det verk som de 112 representanter som møttes her på Eidsvoll den 10. april 1814 formådde å skape i løpet av de få uker de satt sammen inntil den 20. mai, og jeg føler undren når jeg prøver å forestå hvordan det var mulig for dem å gjennomføre hva de gjorde.

En av våre historikere har sagt at det før 1814 hadde vært uår på menn i Norge. Under vårt lands lange forening med Danmark i enevoldstiden inntil 1814 hadde norske menn ingen anledning til å ta noen bestemmende del i landets styre og administrasjon, og både de menn som møtte på Notabelmøtet på Eidsvoll den 16. februar og de som kom sammen til Eidsvollsforsamlingen den 10. april, var uprøvde menn på statskunstens område.

Men hva opplever vi så? Vi ser en forsamling av menn - embedsmenn, bønder, forretningsmenn, offiserer og funksjonærer, en liten, men representativ forsamling av Norges stender, som i de hektiske vårdager i 1814 forstod å skape en grunnlov bygget på folkesuvereniteten, et begrep som inntil da var fullstendig ukjent i norsk politisk historie. Og hva mere er, de forstod å skape en grunnlov, som ble den skanse hele det norske folk samledes om fra de første kritiske måneder utover sommeren og høsten 1814, og som ble grunnstenen for det konstitusjonelle byggverk som er det Norge vi lever i i dag.

Det er en evig inspirasjon å lese Norges gamle sagaer, men det er en minst like
30 stor inspirasjon å lese om frigjøringsverket på Eidsvoll. Vi ser den begeistringens
glød som besjelet mennene på Eidsvoll i deres arbeide. Vi ser deres klippefaste
tro på at nå var tiden kommet til at Norge, som frittstående stat eller i union,
skulle og måtte ha sin egen nasjonale grunnlov å bygge på. Og vel å merke en
35 grunnlov som var i pakt med de liberale strømninger og idealer som nå gjorde
seg gjeldende i tiden rundt om i verden og som kunne sikre det norske folk de
rettigheter som et selvstendig og suverent folk hadde krav på.

Vi ser den bevisste og kompromissløse linje som fører fra Kieltraktaten via
Notabelmøtet og Eidsvollsforsamlingen til Mossekonvensjonen, og vi ser at det
40 norske folk, som nå hadde fått vilje til selvhevdelse, uten nølen gikk inn for å
forsvare fedrelandets jord, da det ble nødvendig.

Vi får intet korrekt bilde av den bragd Eidsvollsmennene utførte, uten å ta i
betraktning de forhold som gjorde seg gjeldende i 1814. Vårt land var blokkert,
45 ernæringssituasjonen så vanskelig at den medførte direkte nød, vårt pengevesen i
vill uorden og preget av stadig økende inflasjon. Det fantes ingen nasjonal,
norsk bank og heller ingen garanti for at det fremtidige, selvstendige Norge ville
kunne klare å dekke de statsutgifter som ville melde seg. Og mot Norge og dets
ønske om full selvstendighet stod samtlige seierherrer fra Napoleonskrigen.

50 Vi må i høyeste grad beundre fedrene på Eidsvoll, fordi de ansikt til ansikt med
alle disse overveldende vanskeligheter klarte å bevare den optimismsens bølge de
red på, inntil Grunnloven var brakt vel i havn. Vi vet at de var fullt klar over at
uansett selvstendighet eller union, ville den tid som fulgte langt fra bli noen
55 dans på roser verken for Norge eller nordmennene.

Under debatten om Eidsvollsgarantien for vårt pengevesen sa en av
Eidsvollsmennene: "Poesi er ett, prosa et annet". Og årene som fulgte, skulle
tilfulle vise at han fikk dekning for det uttrykk han benyttet. Et fattig folk tok til
60 å bygge, og generasjoners slit har i akt og ære for Grunnlovens bud skapt det
byggverk som i dag er vårt kjære fedreland.

Ved et jubileum som det vi feirer i dag, er det en selvfølge at vi ser bakover og
betrakter tiden som var. Men som en konsekvens av det fortiden skapte, er det
65 riktig å betrakte også nutiden og fremtiden.

Hvis Eidsvollsmennene hadde kunnet se Norge av i dag, er jeg ikke i tvil om at deres dom ville være: "Dere har det godt, og må være et lykkelig folk. Hvor det
70 før knapt var stier, er det nå veier. Hvor det før intet samkvem var, har dere i dag de beste kommunikasjoner. Hvor det før rådet usikkerhet, manglende beskjeftigelse og armod, har dere i dag velstand, arbeide og sosial trygghet".

Vi er et lykkelig folk, som fra de foregående generasjoner har fått i arv et
75 fedreland, som bygger sin eksistens på en grunnlov som gir frihet og rettferd for alle nordmenn. For det skal vi være Eidsvollsmennene evig takknemlig og minnes dem i dag og alle dager med kjærlighet og beundring.

Og vi skal bære i minnet som vårt første bud at den arv vi har fått ikke alene er
80 en kostelig gave, men også en stor forpliktelse. Vi har til plikt å verne om denne arv, gjøre den større og bedre og uansett hvilke krav det måtte stilles til oss, levere den videre til våre etterkommere i en slik stand at vi kan se så vel de foregående som kommende generasjoner i øynene.

Vår generasjon ble satt på den tyngste prøve en gang. Vi kom igjennom de
85 prøvelser som ble lagt på oss, og vi hadde den lykke å se vårt fedreland fritt igjen etter fem lange år. Vi vil fred, vi arbeider for fred og vi har intet høyere ønske enn fred både for vårt land og for alle land i verden. Men jeg vet at skulle ulykken noensinne ramme oss igjen, vil det norske folk på samme måte som sist
90 vite å verne om arven fra Eidsvoll: Vårt land og vår frihet.

Og jeg gjør Henrik Wergelands ord til mine: "Leve friheten! Gid dens fødselsdag alltid må høytidelig erindres på dens eget Fødested! "

95 Jeg utbringer et leve for Constitutionen, de menns minne som skapte den og for Norges folk og land!

Kilde

www.kongehuset.no

Emner

17. mai-tale, 1814, Festtale, Grunnloven

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/grunnloven-150-ar>